

Braco Kovačević*

Оригинални научни рад
UDK 316.776.4:355.426(497.15)“1992/1995
DOI 10.7251/POL1305055K

MEDIJI I MANIPULACIJA

Media and manipulation

***Abstract:** The role and importance of the media are huge, both in everyday life and in cultural, spiritual and political life of modern man. Their power in the sense of political shaping of people and shaping of public opinion is very distinctive. In the process of propaganda to influence public opinion, they use various manipulative procedures in order to accomplish certain interests and objectives. Through the media, politics realises its economic, ideological, political and even military activities. The war in the former Yugoslavia and former Bosnia and Herzegovina was also waged through the media. This media war still is spreading the hate speech, thus still causing conflicts and disintegration processes in the Balkans.*

***Key words:** media, propaganda, conflicts, Balkans, new world order*

***Apstrakt:** Uloga i značaj medija su veoma veliki kako u svakodnevnom životu, tako i u kulturnom, duhovnom i političkom životu savremenog čovjeka. Njihova moć u pogledu političkog oblikovanja ljudi i oblikovanja javnog mnjenja je veoma izražajna. U postupku propagandnog uticaja na javno mnjenje koriste razne manipulative postupke kako bi ostvarili određene interese i ciljeve. Putem medija politika ostvaruje svoje ekonomske, ideološke, političke pa i vojne akcije. Rat u bivšoj Jugoslaviji i bivšoj Bosni i Hercegovini vođen je i putem medija. Medijski rat još uvijek širi govor mržnje čime i dalje izaziva sukobe i dezintegracione procese na prostoru Balkana.*

***Ključne riječi:** mediji, propaganda, sukobi, Balkan, novi svjetski poredak*

Uvod

Uloga i moć “masovnih medija” je, u pogledu političkog oblikovanja ljudi, veoma velika. „Kada bih morao da odlučim da li da imamo vladu a da nemamo novine, ili da imamo novine ali ne i vladu, bez oklijevanja bih se opredijelio za ovo drugo“, napisao je Tomas Džeferson 1787. godine, kada je američku štampu činilo svega tridesetak kratkih nedjeljnika koji su bili izrazito stranački orijentisani. Šta bi tek danas rekao, dva vijeka nakon ovih riječi, kada su sredstva informisanja

¹ Redovni profesor sociologije na Fakultetu političkih nauka u Banjoj Luci

postala treća industrijska grana u Americi sa hiljadama dnevnih i nedjeljnih listova, specijalizovanim časopisima i radio stanicama, izdavačkim kućama, televizijom, „društvenim mrežama“, *Internetom*?

Senator Vilijam Fulbrajt je u povodu rasprave o odnosu između vlade i medija na jednoj sjednici Senata 1966. godine rekao: “veoma je zanimljivo da se toliki broj naših uglednih novina pretvorio gotovo u agenciju ili dodatak vlasti; da ne dovode u pitanje ili čak ne preispituju vladinu politiku”. Naravno, mediji nisu smjeli dovesti u pitanje i preispitivati vladinu politiku jer predstavljaju cjelinu u kojoj dolaze do izražaja zajednički državni i korporativni interesi; mediji nisu ništa drugo nego datak vlasti i instrument preko kojeg se vlast opravdava i „elita vlasti“ (Mils) reprodukuje..

U manipulativnom postupku oblikovanja mišljenja javnosti zajedno sa svojim saveznicima SAD koriste različita sredstva čime se pokazuje da „demokratija nije nužno vezana za slobodu“ (Čomski), te da su “nužne iluzije” dio zapadne kulture koje podrazumijevaju „kontrolu uma“, tj. kontrolu proizvodjenja različitih oblika „istine“ koji odgovaraju korporacijama, ekonomskim, finansijskim, političkim i vojnim elitama. Nije uloga novinara i medija da stvaraju javno mnjenje, nego da se bespogovorno priklone vladajućem mišljenju, a oni koji pokušavaju bivaju odstranjeni poznatim sredstvima. Model korporativnog oligopolizma podrazumijeva državnu kontrolu medija koja je svoj najviši stepen dostigla upravo u visokorazvijenim zemljama i posebno u SAD gdje kontrolu medija ostvaruju oni koji kontrolišu državu, odnosno oni koji imaju moć da državom vladaju i koji nastoje da ostvare jedan globalni sistem kojim bi Sjedinjene Države dominirale i unutar kojeg bi se interesi američkog biznisa ostvarivali. Najveći dio svijeta sačinjavao bi jednu “Veliku oblast” koja bi isključivo bila potčinjena interesima američke ekonomije: drugim kapitalističkim državama bio bi dozvoljen ulazak u tu oblast, ali pod uslovom da taj ulazak ne ugrozi američke interese. Tako bi SAD ostvarivale svoju kontrolu na globalnom nivou i ovim „novim poretkom“ - upravljale.

Novi svjetski poredak

Famozni „novi svjetski poredak“, podrazumijeva uspostavljanje tzv. “nacionalne države” o čemu je govorio bankar Dejvid Rokfeler, mentor *Savjeta vanjskih odnosa* i predsjednik Trilateralne komisije, 1991. godine na zasjedanju te “nacionalne vlade svijeta”: “Savremeni svijet će biti savršeniji i uravnoteženiji ako uspostavimo jednu svjetsku vladu. Nadnacionalna vlast svjetskih bankara i intelektualnih elita ima prvenstvo nad pravom naroda na samoopredjeljenje a to je načelo koje smo slijedili tokom vijekova”. Iz prethodne definicije jasno proizilaze dvije bitne komponente:

- “novi svjetski poredak” se temelji na uspostavljanju “svjetske vlade” („elite vladi“) koju čine bankari i intelektualci (novinari, intelektualci, političari, diplomate,

vojne i korporativne elite); time se ostvaruje zahtjev koji je u knjizi *De iure et pacis* (*O pravu rata i mira*) iznio Grocius raspravljajući o međunarodnom pravu ističući da je istomišljenstvo (npr. danas efektirano djelovanjem Savjeta bezbjednosti OUN pod uticajem SAD) o bitnim elementima međunarodne politike osnova i jedina nada za budući mir čovječanstva;

- vlast “svjetske vlade”, tj. “nacionalne vlade”, „meta“ ili „supra vlade“, izdiže se iznad nivoa nacionalnih vlada, odnosno iznad nivoa međunarodnog “*prava*” naroda na *samoopredjeljenje*; drugim riječima, zagovornici uspostavljanja “svjetske vlade” i “novog svjetskog poretka” stoje na stajalištu tzv. “*teorije ograničenog suvereniteta*”: „svjetska vlada“ ima transnacionalnu, nadnacionalnu, „meta“ ili „supra suverenost“ (dok građanske, nacionalne države imaju ograničeni suverenitet).

Ova „svjetska vlada“ ima različite institucije dominacije preko kojih ostvaruje svoju globalnu ekonomsku, političku, vojnu, diplomatsku, informativnu i kulturu moć, odnosno ima različite institucije realizacije koncepta globalnog neokolonijalizma i neoimperijalizma: *represivne* (NATO, Svjetski sud, Međunarodni monetarni fond, Svjetsku banku, Svjetsku trgovinsku organizaciju itd.), i *ne represivne* („ne vladine“ i vladine međunarodne organizacije, različite medije).

Ovdje treba posebno spomenuti i spis pod nazivom *Trnovit put u novi svjetski poredak* (1974) Ričarda Gardnera koji kaže: “Ako odmah ne stvorimo svjetsku vladu, ne izvršimo reviziju Povelje OUN i ne opunomoćimo Svjetski sud da ima najveću vlast - neće biti progressa. Jednom riječju dom svjetskog poretka treba dizati od temelja, a ne od krova. Još neposrednije rečeno, oko pojma nacionalne suverenosti treba stvoriti obruč djelimične ali stalne erozije, čime će se postići mnogo više nego zastarjelom tehnikom frontalnog napada. Neophodno je proširiti domen djelovanja oružanih snaga OUN na sve sektore globalnih ratnih žarišta... u kojima će takve snage imati zadatak patroliranja internacionalnim graničnim i ostalim demarkacionim linijama, uz nadzor slobodnih demokratskih izbora u svim zemljama i uz verifikaciju sprovođenja politike oružanog nemiješanja”. Iz ove definicije, jasno je da njen autor insistira na stvaranju “*svjetske vlade*” i “*svjetskog suda*” koji će imati apsolutnu vlast i čije će postojanje nužno dovesti u pitanje nacionalne suverenosti pa i tako što će volontaristički subjekt svjetske moći preko tzv. “demokratskih izbora” (ili postavljanjem pitanja tzv. „demokratije“ i “ljudskih prava”) stalno dovoditi u pitanje nacionalni suverenitet.

I mada je apologeta i jedan od kreatora “novog svjetskog poretka”, bivši predsjednik Džordž Buš je u svom govoru u OUN 1. oktobra 1990. godine uvjeravao svijet govoreći o “novom svjetskom poretku kao eri mira”, pokazalo se i još se uvijek pokazuje da se utemeljenje “novog svjetskog poretka” kao legalnog poretka sile, odvija i ratom, kršenjem međunarodnog prava, ograničavanjem suverenosti država, podmetanjem političkih, etničkih i vjerskih nemira i sukoba, miješanjem u “unutrašnje stvari” država čime se dovodi u pitanje i ograničava njihova sloboda. Balkan, kao i mnoga druga neuralgična područja svijeta, upravo potvrđuju ovaj stav.

Mediji i propaganda

Brojni primjeri pokazuju da mediji igraju ogromnu ulogu u svakodnevnom kulturnom, duhovnom i političkom životu savremenog Zapadnjaka pa, prema tome i Amerikanca, snažno oblikujući njegovu svijest, stavove, mišljenje i ponašanje. Danas su Sjedinjene Države nesumnjivo prva zemlja informisanja u svijetu, što nije nimalo slučajno, jer ulogu i značaj medija moramo dovesti u vezu sa ulogom i značajem američke politike i američkih interesa u svijetu, a oni se odnose na američku projekciju izgradnje - *novog svjetskog poretka*.

Mediji su veoma moćna sredstva uticaja. U multietničkim zajednicama mogu doprinijeti širenju ideja mira, povjerenja i tolerancije, ali isto tako mogu propagandno širiti i netoleranciju, stereotipe i govor mržnje. U proteklom ratu na globalnom, kao i regionalnom području Balkana, bivše Jugoslavije i BiH, mediji su bili podstrekači *mržnje* jer su u balkanskom sukobu „postali jedna od zaraćenih strana koja se više nije prikazivala kao neutralna i nepristrasna” (Peter Brok). Politika preko medija propagandno utiče na *javno mnjenje* kako bi ga pridobila za provođenje svojih ideoloških, političkih, ekonomskih, vojnih akcija. Ako je rat nastavak politike drugim (vojnim) sredstvima, onda je mir (nakon rata) mogući ili stvarni nastavak rata drugim (ne vojnim) sredstvima. Vojnički rat u Bosni i Hercegovini je prestao, ali je nastavljen rat drugim sredstvima: propagandnim, političkim, ideološkim, edukativnim, vjerskim, medijskim, partijskim, porodičnim. Mediji su, pred početak vojničkog rata, u toku njega, a i poslije njega, igrali i još uvijek igraju veliku propagandnu ulogu.

Mediji snažno učestvuju u obavljanju kritičkog odnosa prema nekoj pojavi, tako što se bave postupkom „klasifikovanja svijeta“ u okvirim „diskursa vladajućih ideologija“ (S. Hol). A, to se odnosi na neprestalno maniheističko podvlačenje linije razlikovanja: „ispravnog“ od „neispravnog“, „normalnog“ od „nenormalnog“, „pravilnog od nepravilnog“, „dobrog“ od „lošeg“, „moralnog“ od „nemoralnog“, itd. U „svom“ ratu, „medijskom ratu“ razlikovanja ovih dihotomija, mediji često izazivaju *moralnu paniku* na stvarna, ali i izmišljena stanja i događaje. Primjera za opravdanje ove tvrdnje ima mnogo, a neke od njih, vezane za predratne i ratne prilike u bivšoj Jugoslaviji i bivšoj BiH, ćemo i navesti.

Vjerovatno veliki deo svetskog stanovništva ne želi rat ali, i pored toga, ratovi su stalno izbijali ličeći na “beskrajni krvavi trag koji potcrtava istoriju čovečanstva.”²

U ovoj istoriji čovečanstva je Evropa gotovo stalno ratovala a, kada već nije, onda je gradila svoje katedrale i parlamente, dok su Srbi u odnosu na napade znatno brojnijih neprijatelja učvršćivali hrišćanski zid otpora (mada su za Vatikan Hrvati „predziđe kršćanstva“). Ta ista Evropa, koja je uništavala narode te iste Evrope, ali i Latinske Amerike, Afrike, Azije i drugih geografskih, etničkih, konfesionalnih i kulturnih područja, nastojala je da uništi i Srbe. U svojoj bestijalnoj manipulativnoj

² E. Rand, *Kapitalizam: nepoznati ideal*, „Global Book“, Novi Sad, 1994, str. 39.

propagandi je stara “demokratska” Evropa širila laži kojima je satanizovala srpski narod. Kao stara licemjerna imperijalna sila Evropa je nametnula Srbima Jugoslaviju i zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama i “međunarodnom zajednicom” nametnula Srbima rat i mir, a zatim preko protektorijalnih “visokih predstavnika” te “međunarodne zajednice”, pravila dramatične pat-poteze čime je, za sada, doprinijela radikalizaciji političkih sukoba u BiH i eskomunikaciji bosansko-hercegovačkih naroda iz zajednice “evropskih naroda”.

Temeljnu ulogu u stvaranju “nove” Evrope imale su Njemačka i SAD, moćne države koje su doprinijele dezintegraciji Jugoslavije i separatizmu bivših jugoslovenskih republika. Najprije su podržale otcjepljenje (“osamostaljenje”) Hrvatske i Slovenije, a zatim i Bosne i Hercegovine od Jugoslavije i tako u vrijeme građanskog rata doprinijele radikalizovanju sukoba i “etničkom čišćenju” Srba iz Republike Srpske Krajine. Francuska se iz ekonomskih razloga priključila Njemačkoj Evropi i podržala je njemačku strategiju prema Rusiji i Istoku. Italija je 1941. napala Jugoslaviju, a u krizi oko Savezne Republike Jugoslavije je bila protiv Srbije tako što je podržala separatizam i razbijanje Jugoslavije.³

Austrija i Njemačka su zdušno podržavale otcjepljenje Hrvatske i Slovenije od Jugoslavije i tako se direktno uključile u prostor sukoba. U tom vremenu, a pod izgovorom borbe za “ljudska prava na područjima ratom zahvaćene bivše Jugoslavije, papa Jovan Pavle II je zagovarao “**teoriju ograničenog suvereniteta**” i u povodu događaja u bivšoj Bosni i Hercegovini, zahtijevao tzv. “humanitarnu intervenciju”. Ograničavajući srpskom narodu pravo na samoopredeljenje i državnu političku konstituciju koja bi garantovala to pravo, papa je govorio o “humanitarnoj intervenciji”, tj. o vojnoj intervenciji čiji bi cilj bio da se putem rata, oružja i ubijanja (ne samo vojnika, nego i civila, žena i djece), Srbi natjeraju na “disciplinovanje” i “preobraćanje”.⁴

Zemlje tzv. „međunarodne zajednice“ sa Sjedinjenim Američkim Državama na čelu su “izazvale” rat u BiH, “upravljale njegovim tokovima, a uz pomoć moćne propagandne mašinerije, za taj rat optužile SR Jugoslaviju.”⁵ U tom ratu su SAD i NATO prekršili embargo o isporuci oružja kojeg su donijele UN. “Faktički postojaće od aprila 1994. godine ali tajna politika neobaziranja bila je u jesen zvanična američka politika” (Holbruk) koju su podržali Velika Britanija, Francuska i Njemačka.

Cijelo vrijeme ratovanja u BiH je NATO avijacija naoružavala hrvatsku i muslimansku vojsku. SAD i sile NATO su pružile podršku hrvatskom napadu na Srbe u

³ Cf. *Bosna i Hercegovina u savremenom geopolitičkom okruženju*, Zbornik radova (Ur. M. Milutinović), Banja Luka, 2011.

⁴ Potpunije o ovome u: B. Kovačević, *Kako zaustaviti Ameriku*, “NUB Petar Kočić”, Banja Luka, 1995; B. Kovačević, *Neofašistički svjetski poredak*, “Pravni fakultet”, Banja Luka, 1994; B. Kovačević, *Rat*, „Svetovi“, Novi Sad, 1995; B. Kovačević, *Zašto je papa dolazio*, „Pravni fakultet – Centar za publikacije“, Banja Luka, 2004; M. Nenadić, N. Poplašen, B. Kovačević., *Zapadni Srbi – politika i rat*, “Prosveta” - Sarajevo/“Informativni centar” - Sombor, 1993.

⁵ B. Todorović, D. Vilić, *Krize: izazivanje i upravljanje krizama*, „Grafomark“, Beograd, 1997, str. 291.

Krajini (koja je bila pod zaštićenom zonom UN). Uz pomoć NATO i SAD Hrvatska vojska 1995. godine sprovodi zločine „najstrašnijeg `etničkog čišćenja` i genocida nad Srbima upravo u zonama pod zaštitom UN“.⁶ Hrvatima i Bošnjacima u bivšoj BiH SAD i NATO daju ne samo logističku podršku, nego i kompletnu pomoć, a zatim i bombarduju srpske položaje i infrastrukturne ciljeve u Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini. Istoga dana kada Hrvatska napada Republiku Srpsku Krajinu (4.8.1995) NATO-avioni bombarduju raketne položaje RSK kod Knina, blokiraju elektrodistributivnu mrežu i informativni poredak RSK.

Ujedinjene Nacije su satelit SAD što se vidi i po tome što su od Drugog svjetskog rata, a pod pritiskom SAD, nametnule sankcije u gotovo 120 slučajeva. UN i NATO proizvode i kontrolišu imperijalističke ratove prije svega SAD i Velike Britanije. Mnogi smatraju da je NATO „naoružana ruka Pentagona“ i njegovog satelita Velike Britanije. NATO je kolonijalan, a UN su kompromitovane samovoljom NATO pakta i više ne predstavljaju mjesto inicijativa, koordinacije i usklađivanja interesa, koji bi doprinijeli dobrobiti čovječanstva. „Sada čitav svijet zna da NATO i Ujedinjene nacije programiraju i pokrivaju imperijalističke ratove koje žele Vašington i neki Francusko-Njemački krugovi.“⁷ Početkom avgusta 1995. godine NATO avioni započinju bombardovanje srpskih položaja kod Pala, a Hrvatske snage zaposjedaju zaštićenu zonu UN - Republiku Srpsku Krajinu. I dok stotine hiljada Srba odlazi u egzodus, UN licemjerno „žale“ zbog hrvatskog postupka.

SAD i NATO su pružile podršku i napadima kosovskih Albanaca na SR Jugoslaviju, što su UN svakako dobro znale. Kao što su medijske manipulacije na Markalama poslužile kao „argument“ opravdanja bombardovanja Republike Srpske 1995. godine, tako su i medijske manipulacije u vezi sela Račak poslužile kao „argument“ opravdanja bombardovanja SR Jugoslavije 1999. godine. Tako se NATO miješao u unutrašnje sukobe i bombardovanjem SR Jugoslavije oteo Kosovo i Metohiju. UN su trebale reagovati jer NATO nije imao pravo da bombarduje Srbiju. Bio je to *NATO genocid*.

SAD su diktirale što će UN raditi, ali od UN „dižu ruke“ jer im više „ne treba“ zato što će svoju politiku sprovoditi kroz NATO i svjetske monetarne institucije. UN su često blokirane od strane vlada koje se nalaze u najvišem tijelu - Savjetu bezbjednosti. Kada ne mogu da ostvare svoje ciljeve i interese preko UN, velike sile (posebno one sa NATO) zaobilaze UN. To pokazuje da su ovakve UN - neefikasne i prevaziđene, isto onako kao što je svojevremeno prevaziđeno *Društvo naroda*. UN su tako dovele u pitanje svrhu svog postojanja, i zato se one moraju ojačati kako bi se stvorio svjetski poredak istinski utemeljen na *pravu* i *pravdi*. SAD i Britanija postižu političke ciljeve pomoću nasilja a NATO prijeti bombardovanjem ukoliko druga strana ne prihvati ultimatumе koje postavlja. Tako je bilo i u vezi sa Republikom Srpskom i SR Jugoslavijom. Zbog pozivanja na pravo na samoopredeljen-

⁶ B. M. Lubardić, *Geopolitički enciklopedizam Microsoft- a`*, u: *Jagnje Božije i zvijer iz bezdana (Filosofija rata)*, „Svetigora“, Cetinje, 1996, str. 109.

⁷ D. Anališ, *Srpski rukopisi*, Podgorica, 1999, str. 20.

je rukovodstvo svih srpskih zemalja je utamničeno. Haški tribunal je monstruozi politički instrument SAD i NATO-a jer predstavlja nastavak agresije protiv srpskog naroda. “NATO je prijatelj Tribunala ... NATO zemlje su među njegovim najvećim finansijerima. NATO zemlje su stvorile taj tribunal i finansiraju taj tribunal “- decidno je isticao Džejmi Šej, portparol NATO-a. Tako “novi intervencionizam” SAD i NATO-a se oglašuje o *međunarodno pravo* koje je, zapravo, za njih potpuno - irrelevantno.⁸

Sa pravnog aspekta NATO intervencija protiv SR Jugoslavije je bila - *agresija*. Savjet bezbjednosti nije donio odluku o bombardovanju, već su tu odluku donijele države članice NATO-a iako ta odluka nije imala nikakvo uporište u međunarodnom pravu. NATO se i Makedoncima nametnuo bez mandata UN. Sa stanovišta međunarodnog prava bombardovanje Republike Srpske i SR Jugoslavije je bilo “ilegalno” i kao takvo je “promijenilo prirodu prava” (Čomski). NATO se pokazao kao “vojna mafija” a bombardovanje SR Jugoslavije je “kriminalni akt” (Čusodovski). Upravo zato, budući razvoj čovječanstva zavisi od stvarne pravne kontrole postupaka moćnih vojnih sila. Jer, sa iščekavanjem klasičnih ingerencija države a sa intenziviranjem vojnih akcija vodećih zemalja, očiglednim se vidi nedostatak “globalne pravne kontrole i sankcija kao i političkog konsenzusa.”⁹

NATO je teroristima na Kosovu i Makedoniji pomogao da ostvari političku ravnopravnost. A „otimanjem Kosmeta trebalo je da se završi, *mali svetski rat, protiv Srba*, od Krajine preko Republike Srpske do Kosova, uz istovremeno otcepljenje Crne Gore.”¹⁰ U *političkom smislu* je to bila podrška separatističkom pokretu usmjerenog ka rušenju teritorijalnog integriteta suverene države, a u *etičkom pogledu* je ta intervencija predstavljala - *zločin*.¹¹

Amerikanci su, kako kažu, u ime “moralne obaveze” i “humanih razloga” bombardovali (ali, ne kažu: ubijali, rušili, razarali) Srbe. I, iz istih razloga to rade i u svijetu. U suštini, to su cinični ratovi borbe “*civilizacije*” protiv “*zla*”, tj. bogatih protiv siromašnih, bez obzira na vrstu ideološkog ili političkog “opravdanja”. SAD su spremne da unilateralno (i bez Evrope i UN) upotrebljavaju silu kad god im to „zaštita nacionalnih interesa“ nalaže. I to i čine i zato ih veliki dio svijeta vidi kao “otpadničku supersilu” i “najveću prijetnju” svim zemljama.

Na balkanskom geopolitičkom području je i Turska imala određenu ulogu zajedno sa blokom islamskih zemalja (Saudijskom Arabijom, Iranom i drugim) čiji se

⁸ Cf. M. Ilić, *Quo vadis svete*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2000, str. 222-223; *Jagnje Božije i zvijer iz bezdana (Filosofija rata)*, op. cit., str. 81-82; P. Čičovački, *Državni terorizam – prijetnja po čovečanstvo*, „Nova srpska politička misao“, br. 1-2, 2007, str. 77,78; M. Subotić, *Politička misao srbistike*, „Institut za političke studije“, Beograd, 2010, str. 21 (Inače, Hag je finansiran podrškom SAD, ali i Saudijske Arabije, Pakistana, Malezije...); N. Čomski, *Novi militaristički humanizam. Lekcije sa Kosova*, Beograd, 2000, str. 192, i dalje.

⁹ V. Katunarić, *Sporna zajednica (Novije teorije o naciji i nacionalizmu)*, „Nakladni zavod Jesenski i Turk – Hrvatsko sociološko društvo“, Zagreb, 2003, str. 123.

¹⁰ E. O. Czempiel, *Globalizacija ne sme biti jednosmerna*, u: *Senka Rima nad Vašingtonom, (Pro et contra)*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2002, str. 101; M. Subotić, op. cit., str. 212.

¹¹ Z. Dragišić, *Suverenitet i humanitarna intervencija*, „Srpska pravna misao“, br. 2, 2009, str. 61.

uticaj efektuirao preko različitih područja ekonomskog, političkog, vojnog i verskog delovanja. Ona koristi interese SAD na Bliskom Istoku da bi, postepeno, uz njihovu podršku, intenzivirala svoju dominaciju na Balkanu. Otuda i podrška muslimanima u Bosni, Albancima na Kosovu i Metohiji i Albaniji i Bošnjacima u Sandžaku.¹²

Da bi jedan nelegalan čin sa stajališta međunarodnog prava opravdale, morale su svom javnom mnjenju preko apsolutno kontrolisanih medija plasirati dezinformacije i propagandne stereotipe o Srbima. Satanizacija i demonizacija Srba kulminirala je u stavovima i istupima tadašnjih visokih državnih službenika Zapadnih zemalja što je veoma mnogo uticalo na opredjeljenje njihovog javnog mnjenja i produbljavanje stereotipa o Srbima. Kako Amerikanci „koriste dva osnovna oružja: avijaciju i informaciju“, jasno je da se to odnosi na „fizičko bombardovanje neprijatelja i elektronsko bombardovanje ostatka sveta.”¹³

Tako su ta satanizacija i demonizacija započinjali u državnoj instituciji, a zatim su se preko državno kontrolisanih medija prenosili na njihovo stanovništvo. Iza napada na tzv. stvaranje „Velike Srbije“, stvarala se „Velika Hrvatska“, a Srbija postajala sve manja. Da bi je osakatili i otrgnuli od nje koji dio, opet će pokrenuti priču o „Velikoj Srbiji“, „velekosrpskoj ideji“, „okupatoru“, „agresoru“, „hegemonističkom“ ili „komunističkom Beogradu“, „ugnjetačkoj naciji“, „srbočetnicima“, „srbokomunistima“ itd. Srbi su u ratu, ali i u filmovima snimljenim nakon raspada bivše SFRJ i dalje stigmatizovani, satanizovani i predstavljeni kao „ružni, prljavi i zli“. Najčešći stereotip koji o Srbima vlada na Zapadu je da su Srbi „prgav, svojeglav i neposlušan narod, sa religijom koja liči na jeres“; srpsko „očuvano ćirilično pismo dokaz je nedozvoljene samostalnosti“; „Srbi pripadaju drugoj civilizaciji, izvan evropske matice, pod uticajem vizantijske i evropske kulture“. U bestijalnoj propagandnoj histeriji Srbi su proglašavani i kao „hajduci“, „opančari“, „vizantijci“, „genocidni“, „nacisti“, „neprijatelji demokratije“, „ne civilizovani Balkanci“, „skloni atentatima i ubistvima vladara“, „inadžije“, „nasrtljivci“, „megalomanska i ratnička nacija“, i kako sve ne. Ovakva antisrpska propaganda poticala je od ranije formiranih stereotipa, iz perioda Austro-Ugarske, i u sebi je nosila snažan pečat revanšizma čiji je cilj bio secesija Hrvatske i Slovenije, te raspadanje Jugoslavije.¹⁴

¹² Rusija se nalazila u takvom ekonomskom (u dobroj mjeri zavisnom od SAD), kulturnom, duhovnom i političkom kolapsu kada su se stvari na Balkanu počele dramatično razvijati u zadnjoj deceniji prošlog stoljeća. Od nje su Srbi puno očekivali, ali su ta očekivanja bila iluzorna jer je i sama prolazila snažnu krizu koja je onemogućavala da na međunarodnom području ima stvarni politički autoritet. Rusija nije uložila veto kada se usvajala Rezolucija 757 od 30. maja 1992. godine kojom je Savet bezbjednosti uveo sankcije SR Jugoslaviji.

¹³ J. Boudriallard, *Amerika*, „Buddy Books&Kontekst“, Beograd, 1993, str. 50.

¹⁴ Kao što je poznato, rat je, kao društveni fenomen, fascinirao mnoge književnike pjesnike, glumce, npr. Jingera, Apolinera, Koktoa, Marinetija. Kada je u pitanju odnos prema Srbima, nisu samo političari i mediji, nego su i intelektualci širili propagandni govor mržnje. Za Kajzerlinga su Srbi „primitivna rasa ratnika i razbojnika“, za Gintera Grasa, koji je takođe podržao „humanitarnu intervenciju“ NATO-a na Srbiju, „agresori su u prvom redu Srbi“, a za Habermasa je „opravdana NATO agresija“. Suzan Sontag će govoriti o „pravednim ratovima“, a Edgar Moren, Andre Gliksman, Anri Levi, i mnogi drugi intelektualci, će prihvatiti apriornu propagandnu priču o „srpskoj krivici“...

Zapadnjačko satanizovanje Srba posljedica je njihovog otpora razbijanju Jugoslavije koju su osjećali kao svoju domovinu, kao što Amerikanci osjećaju svoju zemlju kao svoju domovinu, Francuzi svoju ili Nijemci svoju i koje bi, isto tako, osjećali kao svoje domovine i u trenucima kada bi im se pod uticajem nekog spoljnog faktora – raspadale.

Bivši ministar inostranih poslova SAD, Džeјms Beјker, je rekao “da se SAD i NATO bore protiv neprijatelja civilizacije i humanosti”, što je značilo da su američki interesi determinisani čovjekoljublјem i civilizaciјskom dužnošću prema čovječanstvu. U svom čudnom „etičkom teocentrizmu“ Zapad se ponaša kao nekakav *Deus Absconditus*. Zapad misli da ima „božiji mandat“ i „dužnost da uredi slabe i haotične narode“ (Ruzvelt), i zato Zapadnjaci misle da im je „povjereno ukupno čovječanstvo“ nad kojim imaju „*moralnu nadmoć*“.¹⁵

U tom smislu je Toni Bler i govorio da rat protiv Srbije nije samo voјni sukob, nego da je to „borba između Dobra i Zla“ i da „NATO neće dozvoliti da Zlo nadvlada“. Tako se zapadnjačka moralanost zapravo izražava kao kolonijalizam, a imperijalizam „zapadnog tipa“ i jeste utemelјen u želјi da se „drugi kolonizuju, civilizuju, fizički posjeduju, preobrate i progutaju kao zaostali i podređeni“ (Hana Arent). Istovremeno, to pokazuje da određivanje i definisanje nekog zla kao odlike jedne grupe, mada je to zlo imanentno i drugim grupama - neodgovorno.

Kakva je bila to mediјska propagandna histerija navešćemo, samo za ilustraciju, neke stavove.

Helmut Kol, bivši njemački kancelar, zalagao se za, kako je govorio, „uništenje posljednje oaze komunizma“ (Srbije – op. B.K), a njegov ministar inostranih poslova Klaus Kinkel je govorio da: „Srbiju treba baciti na kolјena“.

Tako su pred i u toku rata u bivšoj Jugoslaviji, a s početka 90-tih godina propagandnim stereotipima mržnje govorila djeca i unuci onih očeva i djedova koji su išli u Prvom i Drugom svjetskom ratu, a onda i poslije njega, da ubijaju Srbe na njihovoj zemlјi. Ali, nisu samo oni.

Predsednik SAD Bil Klinton svoјevremeno je izjavio: Srbija je „srce evropskog mraka, region bombardovanih džamija, ubijenih muškaraca i dјece, silovanih dјеvoјjaka“, dodajući - „Srbi će ovo skupo platiti“.¹⁶ Sekretar Sjedinjenih Država Madlen Olbraјt: „Srbi će klečati na kolјenima i moliti za milost“. Komandant NATO-a za Evropu Vesli Klark rekao da će „Srbiju pretvoriti u prah i pepeo“, Beјker (1991) da će Srbiju pretvoriti u *pariju* (zemlјu naroda niže vrste), a Majkl Rouz: „NATO je spreman da Srbe vrati u kameno doba“.¹⁷

¹⁵ D. R. Simić, *Poredak sveta*, Beograd, 1999, str. 300.

¹⁶ “Srbi su krivi za sve“! Oni su „oreol zla“! Tako su i nakon gotovo sedamnaest godina od bombardovanja Srba u Republici Srpskoј govorili isti oni koji su ih i bombardovali (bivši predsjednik SAD Bil Klinton, bivša državna sekretarka Medlin Olbraјt, bivši komandant NATO u Evropi Vesli Klark, bivši ambasador u Hrvatskoј Piter Galbraјt, novinarka Kristijan Amanpur) na panel diskusiji fondacije „Klinton“. *Press RS*, 11. februar, 2011, str. 2-3.

¹⁷ Naravno, iza „dvostrukih aršina“ i „doktrinarnog jezika“ skrivao se stvarni genocid o čemu piše

Kada tako kažu politički i vojni funkcioneri moćnih država, jasno je da iza tog anticipiranog scenarija „semantičkog terora“ mora stajati propagandna mašinerija koja lažima, isfabrikovanim stereotipima i govorom mržnje, treba da pripremi sopstveno i svjetsko javno mnjenje kako bi dobila legitimitet za represivne vojne i političke mjere koje će preduzimati. U takvom propagandnom širenju laži Havijer Solana će u toku bombardovanja SR Jugoslavije za *BBC* reći da se na Kosovu više „ne mogu vidjeti muškarci od 30 do 60 godina“, a predsjednik Klinton da - „Srbi provode teror i siluju albansku djecu“.

Do kojeg nivoa primitivizma i vulgarnosti sežu laži, propagandni stereotipi i govor mržnje, navešćemo, takođe za ilustraciju, i stav američkog diplomate Ričarda Holbruka prema kojem su Srbi „zločinački dupeglavci“. Za Madlen Olbrajt Srbi su „odvratni“; za francuskog predsjednika Žaka Širaka „Srbi su narod bez zakona i bez vjere, narod razbojnika i terorista“. Njemački kancelar Helmut Kol će reći: „Neka se Srbi podave u sopstvenom smradu“, američki kongresmen Dejvid Obi: „Srbi su svinje“; Loran Fabijis, predsjednik Narodne skupštine Francuske: „Srbi su đubre“. Poznati sekretar inostranih poslova SAD Voren Kristofer Srbe je nazvao „nemoralnom rasom“, a tadašnji američki senator Džozef Bajden „ubicama beba“.

Pod pritiskom propagandnog govora mržnje, vojne i političke pomoći, u Sarajevu su u ulici Vase Miskina 27. maja 1992. godine, te na pijaci Markale 5. februara 1994. i 27. avgusta 1995. godine, od strane muslimanske vlade inscenirana masovna ubistva kako bi se Srbima nametnule ekonomske, kulturne, naučne, sportske, političke i vojne **sankcije** od strane tzv. „međunarodne zajednice“. General Rouz je znao da je granata na pijaci Markale došla sa muslimanske strane, ali potreba za pokazivanjem postupka „izvrtanja istine“ nije ugledala svjetlost dana. Iako je tadašnji generalni sekretar UN Butros Gali imao izvještaj eksperata UN koji govori o podvali bošnjačke strane (a kojeg nije iznio na sjednici Savjeta bezbjednosti), svjetsko javno mnjenje je obmanuto a sankcije uvedene. Armija BiH je bombardovala sopstvene civile, što je dobro znao i Butros Gali, koji je raspolagao informacijama i imao autentični dokument „zbivanja na terenu“, ali ga je sakrio. Optuženi su Srbi i to je bio montirani povod bombardovanja. Nikako se ne bi moglo reći da to nije bilo režirano od strane SAD, jer SAD su nadgledale, kontrolisale, i stimulisale rat u BiH, naoružavale Muslimane i Hrvate („humanitarna pomoć“, „operacija padobran“), kako bi uspostavile „balans“ između zaraćenih strana. SAD su podržavale bosanske Muslimane kako bi pred muslimanskim svjetskim javnim mnjenjem kompenzovale svoj grijeh u agresiji na Irak. Nekoliko godina nakon toga, slična podvala bila je poznata pod nazivom – Račak. I, poslije te podvale – bombardovanje Srbije (SR Jugoslavije).

Čomski: „Ako bi civili uspeli da pobegnu iz Faludže, dozvoljavano im je da izađu, osim ako je bilo reč o muškarcima. Muškarci koji su bili u starosnom dobu u kome se služi vojni rok ili blizu njega – vraćeni su. To se dogodilo i u Srebrenici 1995. godine. Jedina razlika je u tome što su SAD bombardovale Irak i tako isterale ljude, umesto da ih trpaju u kamione. Ženama i deci je bilo dozvoljeno da izađu, muškarce bi zaustavili i poslali nazad. Bilo je predviđeno da budu ubijeni. To se širom naziva genocidom ako to rade Srbi. Kada mi to radimo, to se naziva oslobađanjem“. N. Čomski, *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad, „Rubikon“, Beograd, „Beoknjiga“, 2009, str. 104.

Semantički teror i medijski makijavelizam

Pod uticajem vlade, raznih propagandnih agencija i medija, a u neznanju, neinformisanosti i dezinformisanosti, stanovništvo u SAD, ali i u mnogim drugim zemljama, prihvataju lažne informacije kao istinite.

Svojevremeno je Džordž Vašington isticao da *izmišljene priče* mogu imati veći efekat od istinitih. „Kongres neće donositi nikakve zakone...kojim bi se sužavala sloboda govora ili štampe...” - dio je teksta Prvog amandmana Ustava Sjedinjenih Država, teksta koji je američkim sredstvima informisanja dao poticaj i pravo da svoje sadržaje objavljuju bez ograničenja i cenzure. Mnogo godina kasnije, a u kontinuitetu razvoja američke spoljne politike na propagadnim stereotipima, lažima i obmanama, bivši ministar odbrane SAD Donald Ramsfeld je izjavio da se može *lagati*, ako je to u „interesu države“. Poslije kubanske krize sa raketama 1962. godine jedan pomoćnik američkog sekretara za odbranu insistirao je na pravu na *organizovanom javnom laganju*, smatrajući da vlada ima pravo da „upravlja vijestima“ i pravo da neku informaciju uskrati ili da širi lažne vijesti. Drugim riječima, u svojim propagadnim lažima, mediji mogu da provode tzv. „*semantički teror*“. U tom odnosu u kojem su informacije i mediji postali direktno zavisni od vojnih i političkih centara moći, postaje sredstvo *semantičkog terora* i „pranja mozgova“ tako što prepariraju informacije i manipulišu pridajući značaj marginalnim i manje bitnim problemima, i ne dopuštaju razvoj istine i kritičkog mišljenja, već provode apologiju subjekta moći tako što se kontrolom medija utiče na domaće i svjetsko „javno mnjenje“ i ukida javnost i autonomiju javnog mnjenja, fabrikujući ga i manipulišući njime.

Manipulativni „doktrinarni jezik“ i „semantički teror“ predstavljaju „teror“ poruke, prostor jezičkog skrivanja, laži i podvala. Navešćemo neke od brojnih primjera projektovanja i oblikovanja političkog i medijskog semantičkog terora iz *Pustinjskog rata*, rata u Zalivu, rata u Jugoslaviji, rata u Iraku, Avganistanu, na Bliskom Istoku:

- dio moćnih država sebe proglašava “međunarodnom zajednicom” i svoje ekonomske, političke, vojne i medijske aktivnosti i “napore” proglašava “aktivnostima i naporima međunarodne zajednice”;
- humano, demokratsko i pravedno je ono za što za što tzv. “međunarodna zajednica” smatra da je to i ko to može imati i ostvarivati “pravo na samoopredjeljenje”;
- miješanje u tuđe unutrašnje odnose i razaranje nacionalne suverenosti je “odbrana nacionalnog” i “vitalnog interesa”;
- zemljama koje zauzimaju neutralnu i nezavisnu poziciju u međunarodnim odnosima se prijete “uskraćivanjem pomoći”, tj ekonomskim sankcijama; UN prijete uskraćivanjem finansijske pomoći razvijenih ukoliko bi se glasalo protiv mjera i odluka razvijenih (jer je ugrožena “kooperativnost” i “savezništvo”);
- ulaz u vojne saveze i “integracije” je kupovina slobode;

- rat je “divni mali rat” (preko kojeg se ostvaruju ekonomski i politički interesi i rješavaju sopstveni problemi);
- „širenje demokratije i ljudskih prava“ = imperijalno osvajanje država, naroda i njihovih bogatstava;
- „humanitarna intervencija“ i „kampanja“ = agresija, bombardovanje, i opravdanje zločina i genocida;
- bombardovanje se naziva “humanitarnom intervencijom” (čije je “pravo” moćnije i jače od “načela suvereniteta države”);
- „humanitarna pomoć“ = naoružavanje;
- „humano preseljenje“ = etničko čišćenje, intencija mirnog protjerivanja (npr. Srba iz RSK i RS);
- ubijanje ljudi, razaranje i uništavanje objekata se naziva “prosipanjem tepiha bombi”;
- „kolateralna šteta“ = ubijanje civila i nevinih osoba, bombardovanje i razaranje civilnih objekata;
- „Milosrdni anđeo“ = naziv za „vazдушnu kampanju“ (tj. bombardovanje, ubijanje ljudi i razaranje prirodne okoline, civilnih i javnih objekata u SR Jugoslaviji 1999.);
- „liberalizacija ekonomije“ = eksploatacija tuđih prirodnih resursa i radne snage;
- „borba protiv protekcionizma“ i „širenje slobodnog tržišta“ = osvajanje tržišta i uvođenje protekcionizma za prodaju svoje robe (putem „standarda“, „brenda“ itd);
- „mirovni proces“ = arbitriranje u sukobima, ucjene i blokiranje postizavanja mira (Amerikanci su poznati po tome da blokiraju političke pregovore uvijek kad vide da je političko rješenje moguće, i tada intenziviraju druge aktivnosti uključujući i vojne);
- „slobodni narodi“ = narodi koji osvajaju...

Uvijek je rat, a savremeni posebno, imao potrebu za važnim sredstvom podrške, a to je – **propaganda**. Propaganda je: proces širenja informacija s opredjeljenjem cilja ljudi; čin ubjeđivanja kojim se osobama mijenjaju njihovi pogledi, mišljenja, osjećanja, stavovi; nastojanje da se stvore, kontrolišu ili promijene stavovi grupe prema kojoj je propagandna informacija usmjerena. Propaganda koristi različite **metode** i **tehlike**, dezinformacije posebno, kao tehnike laganja, varanja, i manipulisanja javnim mnjenjem širenjem lažnih informacija i njen cilj je diskvalifikacija protivnika po principu „važno je uništiti Kartaginu“. U propagandi je još aktuelna ona Gebelsova misao: „laž ponovljena hiljadu puta ostaje laž, laž ponovljena milion puta postaje istina“.

Njen cilj je potkopavanje borbenog morala i unošenje nesloge kod neprijatelja. Pored medija koji šire propagandne stereotipe i govor mržnje, opravdavajući određene političke, diplomatske i vojne mjere „međunarodne zajednice“, treba

pomenuti i **propagandne agencije**.¹⁸

Prva agencija takve vrste koja se „kao ministarstvo“ specijalno bavila propagandom bila je osnovana u Velikoj Britaniji za vrijeme Prvog svjetskog rata i zadatak joj je bio „da usmjerava razmišljanje većeg dijela čovječanstva“.¹⁹ Ipak, SAD su bile prve koje su se u industriji počele baviti odnosima sa javnošću (*public relations*) s ciljem „kontrolisanja svijesti javnosti“.²⁰

Tako je bilo i u ratu u bivšoj BiH i bivšoj Jugoslaviji. Na Zapadu, a u Sjedinjenim Američkim Državama posebno, ima mnogo propagandnih agencija. U ratu u BiH i bivšoj Jugoslaviji firmu *Ruder & Fin* angažovali su Muslimani i Hrvati (a, kasnije i separatisti sa Kosova) da za njih organizuje politički marketing upravo zato što se na rat može uticati i rat dobro prodati i naplatiti. Direktor ove firme Džejms Harf je decidan kad je rekao da “naš posao nije da pravimo informacije”, već “da ubrzamo cirkulaciju informacija koje su za nas povoljne i da ih usmjerimo ka brižljivo odabranom cilju”. Koji je to “brižljivo odabrani cilj” medijske koruptivnosti (lobiranja), objasniće sam Harf: “Time što smo pridobili jevrejsko javno mnjenje. Ta igra je bila jako delikatna i, sa te strane, ovo pitanje je uključivalo veliku opasnost zato što je predsjednik Tuđman bio toliko nepromišljen u svojoj knjizi *Bespuća povijesne zbiljnosti*. Zbog tog teksta mogao je biti okrivljen za antisemitizam. Ništa bolje nije bilo ni na bosanskoj strani, gde se predsjednik Izetbegović u svojoj *Islamskoj deklaraciji*, objavljenoj 1970. godine, suviše zalago za muslimansku fundamentalističku državu (u Bosni). Pored toga, prošlost Hrvatske i Bosne bila je obilježena vrlo realnim i surovim antisemitizmom. Nekoliko desetina hiljada Jevreja nestalo je u hrvatskim logorima. Bilo je mnogo razloga što su jevrejski intelektualci i organizacije bili neprijateljski raspoloženi prema Hrvatima i Bosancima. Pred nama je bio izazov da postignemo da se situacija preokrene i uspjeli smo u tome između 2. i 5. avgusta 1992. godine kada je Njujork Njuzdej (*The New York Newsday*) objavio noseći članak o (srpskim) logorima. Uхватили smo se za to i pozvali tri velike jevrejske organizacije: *Ligu za borbu protiv klevete Bnau Brith*, *Komitet američkih Jevreja* i *Američko-jevrejski kongres*. Predložili smo im da štampaju oglas u Njujork tajmsu (*The New York Times*) i organizuju protest ispred zgrade UN. To je zaista upalilo: angažovanje jevrejske organizacije na strani Bosanaca (bosanskih muslimana) bila je partija super-pokera. Odmah posle toga uspjeli smo da u javnom mnjenju Srbe dovedemo u vezu sa nacistima. Bilo je to složeno pitanje. Niko nije mogao shvatiti o čemu se radi u (bivšoj) Jugoslaviji. Iskreno govoreći, mogu vam reći da se

¹⁸ „Maliciozna ratna propaganda, antisrpska mržnja i same laži preplavile su američke medije. To je bilo finansirano i provedeno kroz kampanje agencija i grupa koje se bave zaštitom ljudskih prava pod pokroviteljstvom vlada, i to sve da se javno mnjenje mobilise na strani bosanskih Muslimana i Hrvata, a protiv Srba“ (Piter Dženings). M. Milutinović, *Rat je počeo rečima (Bosna i Hercegovina devedesetih)*, Banja Luka, „NUBL“, 2010, str. 372.

¹⁹ N. Čomski, *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009, str. 20.

²⁰ N. Čomski, *Kontrola medija*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009, str. 17.

većina Amerikanaca pitala u koju afričku zemlju da smjeste Bosnu. Jednim jedinim udarcem uspjeli smo da ponudimo jednostavnu priču, priču o dobrim i lošim momcima. Znali smo da na tom planu treba da igramo igru. I, pobijedili smo, tako što smo ciljali u jevrejsko javno mnjenje, u pravu metu. To se nije dogodilo mnogo prije nego što je došlo do jasne promjene u pisanju štampe, pošto su se pojavili emocionalni izrazi kao što su etničko čišćenje i koncentracioni logori, koji su podsjećali na nacističku Njemačku i gasne komore u Aušvicu. Emotivni naboj je bio tako snažan da mu se niko nije mogao suprostaviti, a da ne bude optužen za revizionizam.”²¹

Bila je to efektna manipulacija i podvala.

Time što su Srbi unaprijed bili optuženi, započela je i propaganda i o **kolektivnoj odgovornosti Srba**. U ratu u bivšoj BiH Srbi su iz Republike Srpske *a priori* stigmatizovani i proglašavani „balkanskim varvarima“. U propagandnom „semantičkom imperijalizmu“ Srbi su predstavljani kao nedozrela djeca kojima je potreban – „staratelj“.

Medijska predstava o ratu u bivšoj BiH i bivšoj Jugoslaviji, imala je za cilj „satanizaciju“ Srba gdje su Srbi prikazivani kao „varvari“ a pripadnici drugih naroda, koji su sa njima bili u ratu, kao „žrtve“. Kao imperijalna sila, SAD su takav stereotip o Srbima prenijele na svoje satelite kao bi se američko imperijalno poimanje novinarstva proširilo po cijelom svijetu.

Ratovi prije, a danas posebno, se ne mogu voditi samo **vojničkim sredstvima**. Da bi se neka drastična vojna mjera realizovala (kao, na primjer, opravdanje bombardovanja kao tzv. „humanitarna intervencija“), neophodno je da se ona najprije medijski pripremi kako bi se zadobilo javno mnjenje. S obzirom da su svjetske medijske kuće (*CNN, BBC, SKY*) pod uticajem transnacionalnog kapitala koji je u vlaštvu moćnih korporativnih ekonomsko-političko-diplomatsko-vojnih elita („elite vlasti“), jasno je da se taj uticaj na „domaće“ i „svjetsko javno mnjenje“ lako može isfabrikovati i manipulativno ostvariti.

Rat u bivšoj Jugoslaviji i BiH je pokazao da je „**medijski makijavelizam**“ dotle bio izražen da su za svoje laži kojima su demonizovali i satanizovali jednu stranu, a drugu prikazivali kao „nevine žrtve“, novinari i urednici dobijali „prestizhne“ nagrade za „mir“ i „humnost“ iako su, kršeći profesionalnu etiku, ljudska prava i međunarodno pravo, manipulirali javnim mnjenjem podstičući rat i mržnju. Roj Gatman, Peni Maršal, kao i drugi, su svojim pričama o „srpskim koncentracionim logorima“ snažno uticali na američko, prije svega jevrejsko, javno mnjenje koje je podržalo američku militantnu politiku prema Balkanu. Kada je 1999. godine, bez odluke Savjeta bezbjednosti, NATO započeo rat protiv SR Jugoslavije sve su informacije koje su dolazile „od druge strane“ bile cenzurisane. „Sve informacije o ratu NATO protiv Jugoslavije koje do nas stižu, moraju prvo da prođu cenzuru alijanse“, izjavio je Franc Bauer, tadašnji urednik nedjeljnika *Trend* i funkcioner organizacije *Reporteri bez granica*, organizacije koja se, kako oni za sebe govorili, bori za slobodu medija u onim zemljama u kojima ona ne postoji. Ali, desilo se da i „kod kuće“

²¹ B. Kovačević, *Medijski rat i genocid*, Banja Luka, „Glas Srpski“, 1996, str. 109-111.

nije moguće slobodno informisanje. „Slobodno informisanje je nemoguće“, izričit je Bauer, dodajući da to isto важи и за Austriju, која често „cijelom svijetu држи лекције“.

Tzv. „slobodno informisanje“ је u функцији stereotipnog шirenja лажи и govora mržnje. Sa Džon Berns Gatman за извештавање из Zagreba о “srpskom koncentracionom logoru” u Omarskoj 1992. godine dobija Pulicerovu nagradu; Rebeka Čemberlen i Dejvid Pael pišu о “srpskom sistemu silovanja”, Vilijem Fafa smatra да “čitav srpski narod mora biti kažnjen i да pati”, Tomas Fridman пише о ratu са srpskom nacijom “koju треба vratiti u 1389”, а Danijel Goldhagen да “treba uspostaviti nadzor nad Srbima”, odnosno да треба okupirati Srbiju. Као и u drugim dijelovima svijeta, тако су и u Austriji izdavači i urednici medija veoma disciplinovano i kooperativno prihvatili uputstva о propagandnom ratu. А, што је најгоре, тих činjenica су свјесни и гледаоци и читаоци, али се нису превише бунили. I управо то показује сву фарсу и лаж u vezi са причом о „nezavisnim“ и „slobodnim medijima“, као и о „slobodi medija“ на Zapadu. А, докле иде та политика полtronства и podaništva „Velikom Bratu“, показивао је и заhtjev *Noje kronen cajtunga* fotoreporterima и kameranima на Kosovu да више не сликају и не снимају „svaki погођени трактор“ и „kolateralne greške“ jer то помаже srpsku propagandu. „Još неколико оваквих слика и NATO ће изгубити propagandni rat“, изјавио је тада reporter Austrijske radio televizije u trenucima када су „humanitarni“ bombarderi из vazдуha bacali smrtonosne и ekološki загађујуће и kontaminirane „tepihe bombi“.

Mediji су u ratu u bivšoj Jugoslaviji и BiH, а и poslije njega, odigrali sramnu и nemoralnu ulogu šireći лаж и propagandne stereotipe mržnje. Да nije било medija, а и onih koji ih koriste да би ostvarili profit, као и strateške geopolitičke interese, не би се ни ratovalo, raseljavalo, ginulo, umiralo, obolijavelo и patilo. Oni не само што праве и производе ratove, već ih и izmišljaju. U *Pustinjskoj oluji*, ratu u бишој Jugoslaviji, Afganistanu и Iraku се показало да су televizija и njene kamere снажније од avionskog raketiranja и bombardovanja, као и да су posljedice njihovog razaranja много pogubnije nego што се то види и може pretpostaviti. Snažno manipulativno utičući на takozvano „svjetsko javno mnjenje“ pokazalo се да је то „mnjenje“ u суштини „moćni hor мушкарaca kojima diriguju američki urednici“ (Johansen). Па, и „takozvani Zapad“ се може „nazvati као jedan skup vlada или poslovodnih odbora koji су zainteresovani за zadržavanje svojih globalnih korporativnih privilegija прикривајући то с namjerama zaštite određenih kulturnih vrijednosti као што то раде publicisti и intelektualci u njihovim zemljama“.²²

²² T. H. Eriksen, *Paranoja globalizacije (Islam и svijet poslije 11 septembra)*, Sarajevo, „Sejtarija“, 2002, str. 104. Ali, без обзира на оптужбе против Srba, ponekad се појаве и гледишта која говоре о истини u ratu u bivšoj Jugoslaviji и bivšoj Bosni и Hercegovini. Тако, неки истају да је „teško osporiti krivicu centra (Zapada) за те злочине на periferiji“ jer је Jugoslavija „pod humanitarnim izgovorom, rasparčana на rimokatoličku Hrvatsku и Sloveniju, pravoslavnu Srbiju и више muslimanskih enklava“. Bivši francuski predsjednik Miteran је још 1991. godine predlagao да се „priznavanje republika nastalih из bivše Jugoslavije odloži dok се на međunarodnom nivou не utvrde prava manjina“. Такође, изјавиће и то „да је највећа greška učinjena неколико mjeseci kasnije под pritiskom događaja. Priznati nezavisnost и suverenost novih država без dobijanja garancija koje сам ја zahtijevao, značilo је izložiti се tragedijama koje су kasnije uslijedile. Tom pitanju су Zajednica и Ujedinjene nacije prišle

Zaključak

Suština strategije neoliberalnog kapitalističkog imperijalizma je nekog optužiti za „nedostatak“ ili „kršenje“ nekih civilizovanih vrijednosti, uključiti medije i preko njih pridobiti „javno mnjenje“ i realizovati bilo kakvu imperijalnu političku i vojnu mjeru. Politika **globalizacije** koju provode SAD, prvenstveno služe ostvarenju njenih interesa, a današnji razvoj kapitalizma u formi **neoliberalnog globalizma** predstavlja obnovu klasičnog **imperijalnog liberalizma**.

U savremenom svijetu se svakodnevno primijeti nedostatak političkog konsenzusa, smislene globalne pravne kontrole i sankcija koje bi se mogle upotrijebiti prema bilo kakvom obliku političke samovolje i vojnog voluntarizma. Postižući svoje ciljeve pomoću nasilja, bombardovanja i razaranja ekonomske infrastrukture, ugrožavanjem teritorijalnog integriteta i rušenjem suvereniteta država, mnogi savremeni humanistički orijentisani intelektualci SAD-e i NATO ozbiljno kvalifikuju ne samo kao zločinačke, već i kao *fašističke sile*.

Da bi to ostvarili svoje interese, moćne države i njihovi ekonomski, politički i vojni savezi prave čvrstu spregu korporativnih „elite vlasti“, tj. spregu vlasti između vojne birokratije, korporativnog krupnog kapitala, naučnih institucija i **medija** koji će to sve opravdavati, a preko kojih će *podrivati* unutrašnju stabilnost drugih zemalja, narušavajući njihov suverenitet i ometajući njihov unutrašnji razvoj. A, to, ipak, nije demokratija već terorizam, ali, kao što napominje Čomski - „terorizam je jedino ako se čini nama, kad mi njima radimo mnogo gore stvari, to nije terorizam“.

Politika dvojnih aršina je napravila čitav niz problema na području međunarodnih odnosa koji su završavali u antagonizirane konflikte doprinoseći dezintegraciji mnogih država i regionalnih područja, uključujući i područje bivše Jugoslavije i Balkana.

---

na pogrešan način”. Kontroverzni Lord Owen je 1993. godine zahtijevao „intervenciju iz vazduha“ ne samo u Bosni, nego i u Srbiji, da bi kasnije rekao „Zapad snosi dio krivice zbog glupog priznavanja rivalskih država začelih u raskolu”. Konačno, pomenimo i američkog diplomatu Sajrusa Vensa koji je bio specijalni izaslanik UN za Jugoslaviju, a koji je nakon svega već viđenog izjavio: „Preuranjeno priznanje nezavisnosti Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine od strane EZ i SAD doveli su do rata koji se vodi na prostorima Jugoslavije.”

LITERATURA

- Analís D., *Srpski rukopisi*, Podgorica, 1999.
- Boudriallard J., *Amerika*, „Buddy Books&Kontekst“, Beograd, 1993.
- Bosna i Hercegovina u savremenom geopolitičkom okruženju**, Zbornik radova (Ur. M. Milutinović), Banja Luka, 2011.
- Brkić M., *Blokirana istina*, Beograd, 1995.
- Čomski N., *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad, „Rubikon“, Beograd, „Beoknjiga“, 2009.
- Čomski N., *Kontrola medija*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009.
- Čomski N., *Novi militaristički humanizam. Lekcije sa Kosova*, Beograd, 2000.
- Eriksen H. T., *Paranoja globalizacije (Islam i svijet poslije 11 septembra)*, Sarajevo, „Sejtarija“, 2002.
- Ilić M., *Quo vadis svete*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2000.
- Jagnje Božije i zvijer iz bezdana (Filosofija rata)*, „Svetigora“, Cetinje, 1996.
- Katunarić V., *Sporna zajednica (Novije teorije o naciji i nacionalizmu)*, „Nakladni zavod Jesenski i Turk – Hrvatsko sociološko društvo“, Zagreb, 2003.
- Kovačević B., *Kako zaustaviti Ameriku*, “NUB Petar Kočić”, Banja Luka, 1995.
- Kovačević B., *Medijski rat i genocid*, Banja Luka, „Glas Srpski“, 1996.
- Kovačević B., *Neofašistički svjetski poredak*, “Pravni fakultet”, Banja Luka, 1994.
- Kovačević B., *Rat*, „Svetovi“, Novi Sad, 1995.
- Kovačević B., *Zašto je papa dolazio*, „Pravni fakultet – Centar za publikacije“, Banja Luka, 2004.
- Milutinović M., *Rat je počeo rečima (Bosna i Hercegovina devedesetih)*, Banja Luka, „NUBL“, 2010.
- Nenadić M., Poplašen N., Kovačević B., *Zapadni Srbi – politika i rat*, “Prosveta” - Sarajevo/“Informativni centar” - Sombor, 1993.
- Rand E., *Kapitalizam: nepoznati ideal*, „Global Book“, Novi Sad, 1994.
- Senka Rima nad Vašingtonom, (Pro et contra)*, „Filip Višnjić“, Beograd, 2002
- Simić R. D., *Poredak sveta*, Beograd, 1999.
- Subotić M., *Politička misao srbistike*, „Institut za političke studije“, Beograd, 2010.
- Todorović B., Vilić D., *Krize: izazivanje i upravljanje krizama*, „Grafomark“, Beograd, 1997.